Korta analyser 2026:6

Försäkringskassan
Avdelningen för ledningsstöd och analys

Korta analyser är en rapportserie från Försäkringskassan som presenterar aktuell statistik och analys i ett kort format. I slutet av rapporten finns länkar om du vill läsa mer.

FK-nr: 116-55

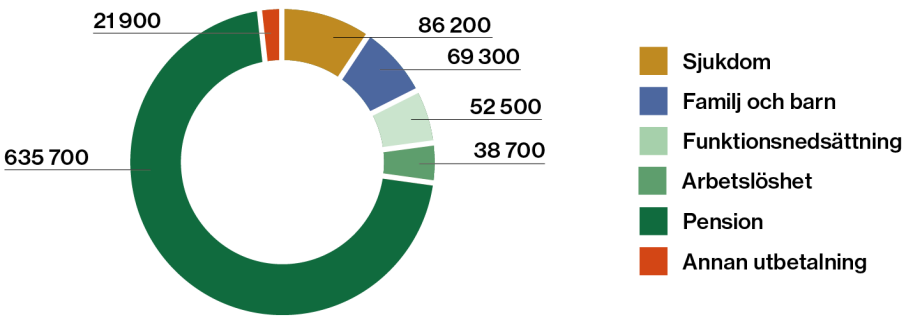
Sveriges social-försäkringsutgifter minskar snabbast

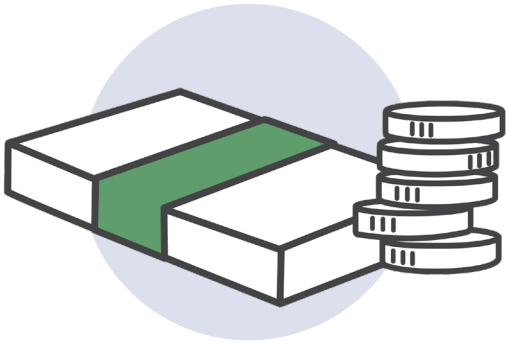
Sveriges socialförsäkringsutgifter har de senaste 30 åren minskat från 19 till 14 procent av BNP. Minskningen beror framför allt på lägre utgifter för arbetslöshet och funktionsnedsättning samt att BNP har ökat. Sverige låg tidigare i toppen i ett europeiskt perspektiv, men är nu bland länderna med lägst utgiftskvot.

Det svenska välfärdssystemet ska ge trygghet och stöd i olika delar av livet. Det omfattar både offentligt finansierade tjänster som sjukvård och barnomsorg och ekonomiska ersättningar som pension, sjukpenning och föräldrapenning. En del av det ekonomiska skyddet utgörs av social-försäkringen, som ska ge ekonomisk trygghet när inkomsten minskar eller när kostnaderna ökar i olika situationer i livet. Försäkringskassan är en central del av det svenska socialförsäkringssystemet och hanterar drygt 40 olika ersättningar både till familjer och barn och vid sjukdom och funktionsnedsättning.

Hur höga socialförsäkringsutgifterna är i ett land beror framför allt på hur stora ersättningarna är och hur många som får dem. Den här analysen belyser hur Sveriges socialförsäkringsutgifter som andel av bruttonationalprodukten (BNP) har utvecklats över tid. Först jämförs utvecklingen i Sverige med den i de övriga nordiska länderna, därefter jämförs utvecklingen med andra europeiska länder.

Socialförsäkringsutgifter i Sverige, miljoner kronor 2024

Vad ingår i social-försäkringsutgifterna?

Utgifterna delas in efter vilket behov de ska täcka och baseras på EU:s statistikbyrå Eurostats indelning av sociala utgifter. Utformningen varierar mellan länder och ser i Sverige ut på detta sätt:

Sjukdom omfattar framför allt sjukpenning.

Familj och barn inkluderar främst föräldrapenning, barnbidrag och underhållsstöd.

Funktionsnedsättning omfattar bland annat sjukersättning, aktivitetsersättning och rehabiliteringspenning.

Arbetslöshet omfattar bland annat ersättning från arbetslöshetskassa och aktivitetsstöd.

Ålderspension omfattar bland annat inkomstpension, premiepension och garantipension.

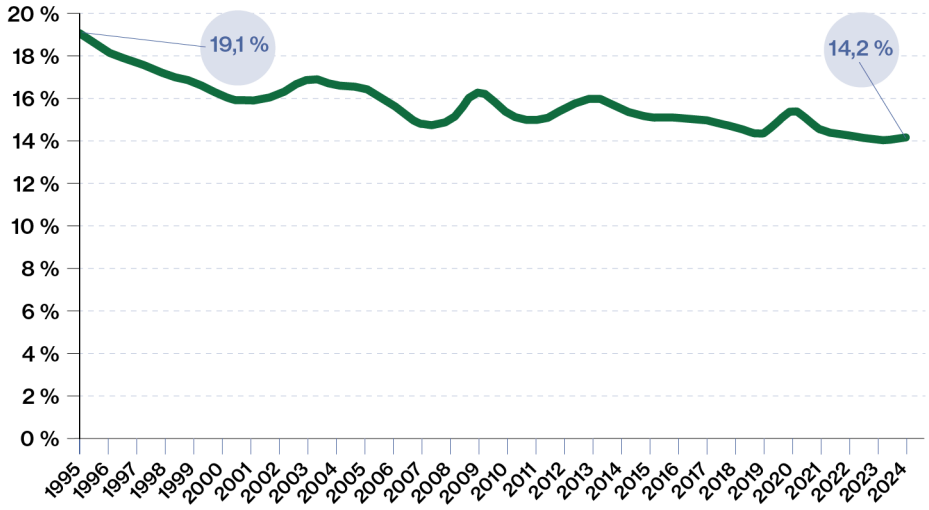
Annan utbetalning redovisas av Eurostat som ”efterlevande” och ”social utslagning”. Här ingår exempelvis efterlevandepension och ekonomiskt bistånd.

Försäkringskassan

Socialförsäkringsutgifterna står för en allt mindre del av ekonomin

Sveriges utgifter för socialförsäkringen har minskat tydligt som andel av BNP de senaste 30 åren, från 19,1 procent år 1995 till 14,2 procent år 2024.

Utgiftskvoten i Sverige, 1995–2024

Anm.: Uppgift för 2024 är preliminär.

Samtidigt har socialförsäkringsutgifterna ökat i reala termer. År 2024 var utgifterna 904 miljarder kronor. En uppräkning (baserat på KPI) av 1995 års utgifter visar att de hade motsvarat 592 miljarder kronor i 2024 års penningvärde. Ökningen beror på ökade utgifter för ålderspension. För övriga områden har utgifterna uttryckt i 2024 års priser istället minskat med 43 miljarder kronor under perioden.

Att utgifterna ändå har minskat som andel av BNP beror på att den svenska ekonomin har vuxit snabbare. Mellan 1995 och 2024 ökade Sveriges BNP i reala termer med omkring 87 procent. Eftersom utgiftskvoten beräknas som socialförsäkringsutgifter delat med BNP, minskar den när BNP växer snabbare än vad utgifterna gör. En lägre utgiftskvot för perioden speglar därför både utvecklingen av socialförsäkringsutgifterna och den ekonomiska tillväxten.

Ersättningar vid arbetslöshet och funktionsnedsättning står för merparten av minskningen

De olika områdena inom socialförsäkringsutgifterna har utvecklats olika mycket de senaste 30 åren. Utgifterna för ersättningar vid arbetslöshet minskade från 2,9 till 0,6 procent av BNP mellan 1995 och 2024. Under samma period minskade utgifterna för ersättningar vid funktionsnedsättning från 2,5 till 0,8 procent. Det förklaras till stor del av att antalet personer som får sjukersättning minskat med mer än hälften till följd av att regelverket blev striktare 2008. Tillsammans stod utgifterna för ersättning vid arbetslöshet och funktionsnedsättning för drygt fyra femtedelar av

Så här beräknas utgiftskvoten

Sociala trygghetssystem kan organiseras på olika sätt. Vissa länder betonar grundtrygghet, med samma ersättning för alla och stöd till personer med låga inkomster. I andra länder är ersättningarna tydligare kopplade till arbete och tidigare inkomst. Sverige kombinerar båda principerna.

Socialförsäkringsutgifterna påverkas av faktorer som regelverk, konjunktur och befolkningsutveckling. Exempelvis kan hög arbetslöshet eller fler äldre leda till ökade utgifter.

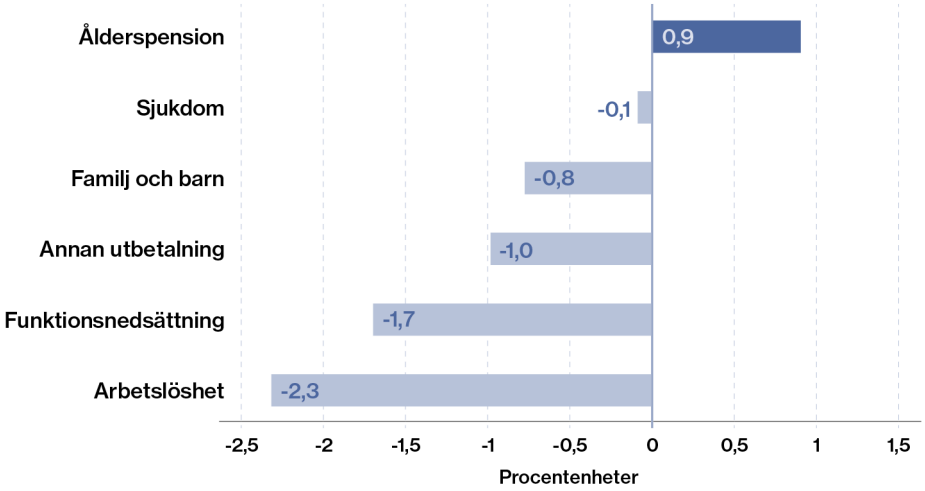
I analysen sätts utgifterna i relation till BNP. Det kallas för utgiftskvot och beräknas som:

Utgiftskvot = Socialförsäkringsutgifter/BNP

Utgiftskvoten ökar om socialförsäkringsutgifterna växer snabbare än BNP. Tvärtom minskar utgiftskvoten om BNP växer snabbare. Måttet är därför användbart för att jämföra utvecklingen mellan länder och över tid.

den totala nettominskningen. Även utgifterna för ersättningar som går till familjer och barn minskade, medan utgifterna för ersättning vid sjukdom låg kvar på ungefär samma nivå. Ålderspensionerna dämpade däremot den totala minskningen, eftersom deras andel av BNP ökade från 9 till 10 procent under perioden.

Förändring i utgiftskvot efter funktion mellan 1995 och 2024

> De nordiska länderna har också en jämförelsevis stor offentligt finansierad välfärdssektor och ett högt deltagande på arbetsmarknaden.

Skillnaderna mellan de nordiska länderna har minskat

De övriga nordiska länderna är en naturlig jämförelsegrupp för Sverige. Deras välfärdssystem har vuxit fram ur en liknande tradition, med ett stort offentligt ansvar för social trygghet och system som omfattar stora delar av befolkningen. Ett annat gemensamt drag är att ersättningar som ger grundläggande trygghet kombineras med ersättningar som är kopplade till arbete och tidigare inkomster. De nordiska länderna har också en jämförelsevis stor offentligt finansierad välfärdssektor och ett högt deltagande på arbetsmarknaden. Särskilt kvinnor deltar i internationell jämförelse i stor utsträckning på arbetsmarknaden.

Utvecklingen av utgiftskvoten i Sverige har till viss del varit en annan än för de övriga nordiska länderna. År 1995 hade Sverige, Finland och Danmark klart högre utgiftskvot än Norge och Island. Sedan dess har ländernas utgiftskvot närmat sig varandra. År 2023 hade Finland högst utgiftskvot (18,0) och Norge lägst (13,5). Sverige hade den största minskningen av utgiftskvoten i Norden mellan 1995 och 2023, med 5,1 procentenheter. Sverige har därmed gått från relativt höga till relativt låga utgifter i ett nordiskt perspektiv. Framför allt är det efter finanskrisen 2008 som utvecklingen i Sverige skiljer sig från den i övriga Norden.

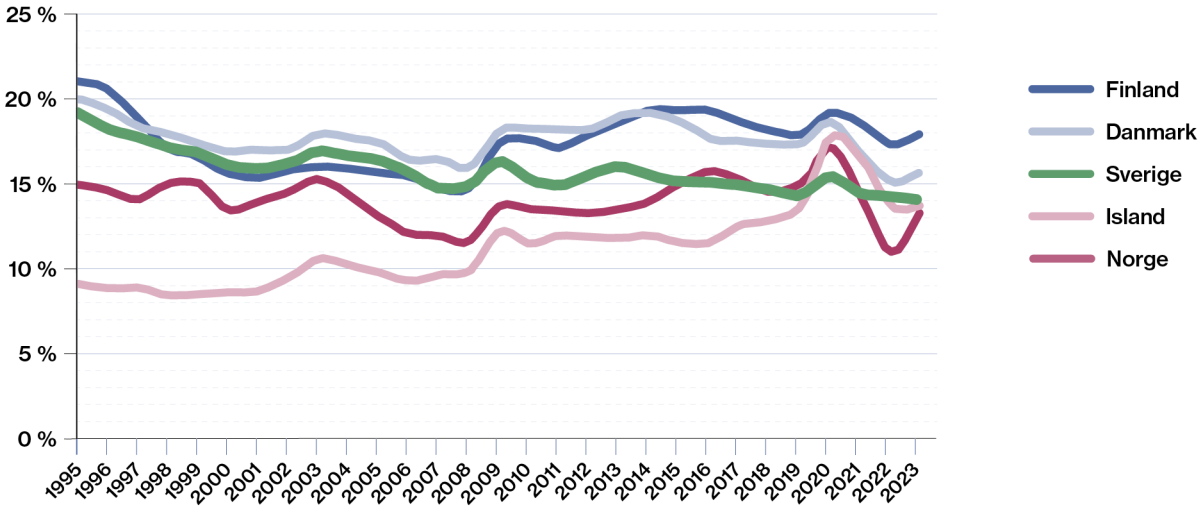
Jämförelse mellan länder

I den här korta analysen jämförs Sveriges utveckling med den i de nordiska länderna och i de länder som ingår i EU-15. När många grundläggande förutsättningar är relativt lika blir det lättare att se om utvecklingen skiljer sig åt. Reglerna för vem som får ersättning, hur hög ersättningen är och hur länge den kan betalas ut skiljer sig mellan länderna. Det gör även fördelningen mellan kontanta förmåner och offentligt finansierade tjänster. Skillnader i socialförsäkringsutgifter behöver därför inte betyda skillnader i det samlade sociala skyddet.

2023 används som slutår eftersom uppgifter för 2024 saknas för flera länder.

Försäkringskassan

Utgiftskvoten i de nordiska länderna, 1995–2023

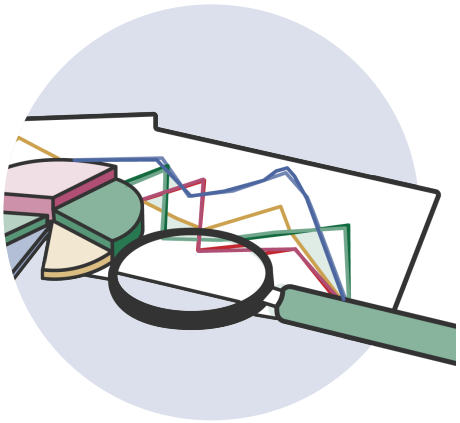

Sveriges utgiftskvot har minskat mest bland länderna i EU-15

Även i ett europeiskt perspektiv har Sveriges position förändrats tydligt. År 1995 hade Sverige den sjätte högsta utgiftskvoten bland de länder som ingår i EU-15. År 2023 hade Sverige i stället den näst lägsta, efter Irland. Sverige gick samtidigt från att ligga 0,5 procentenheter över jämförelseländernas median till att ligga 3,4 procentenheter under den.

Mellan 1995 och 2023 minskade Sveriges utgiftskvot med 5,1 procentenheter, vilket var den största minskningen bland jämförelseländerna. Kvoten minskade också tydligt i Irland, Danmark, Nederländerna och Finland. I flera sydeuropeiska länder ökade den i stället. I Grekland var ökningen 5,0 procentenheter, i Italien och Portugal omkring 4 procentenheter och i Spanien 2,5 procentenheter. Flera länder med minskande utgiftskvot har också haft en relativt hög BNP-tillväxt samtidigt som flera länder med ökande utgiftskvot haft en relativt låg BNP-tillväxt.

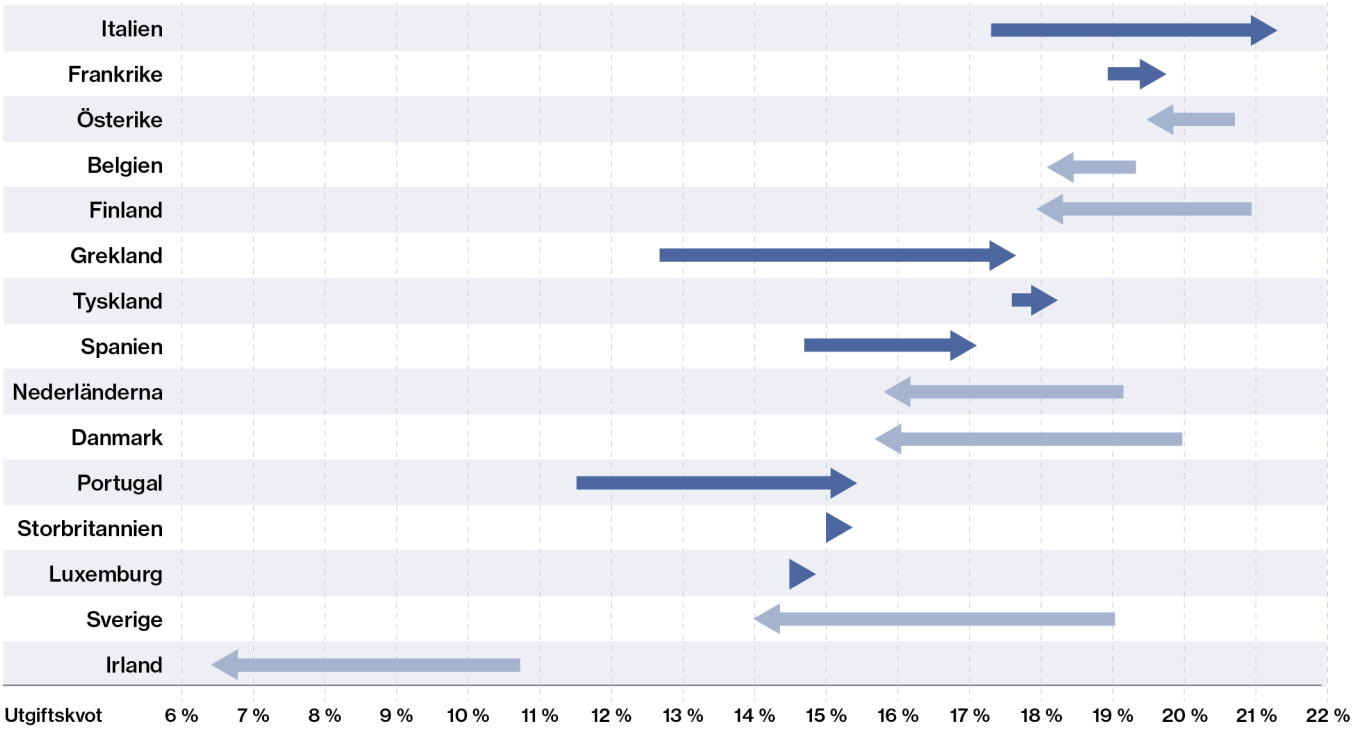
Sveriges relativt starka BNP-utveckling är en del av förklaringen, men inte hela. Mellan 1995 och 2023 ökade Sveriges reala BNP med omkring 84 procent. Det var en relativt hög ökning i jämförelsen, men både Irland och Luxemburg hade en starkare BNP-utveckling. Att Sveriges utgiftskvot ändå minskade mest visar att utvecklingen inte enbart kan förklaras av BNP. Den speglar också att socialförsäkringsutgifterna har ökat/vuxit i en klart lägre takt än ekonomin som helhet.

> Mellan 1995 och 2023 minskade Sveriges utgiftskvot med 5,1 procentenheter, vilket var den största minskningen bland jämförelseländerna.

Försäkringskassan

Förändring i utgiftskvot bland EU-15, 1995–2023

Anm.: Pilens start- och slutpunkt markerar utgiftskvotens förändring mellan 1995 och 2023 för respektive land. Startpunkten avser värdet 1995 och slutpunkten värdet 2023. För Storbritanniens är senaste uppgiften från 2018.

Sverige sticker ut – men utvecklingen har flera förklaringar

Sveriges relativa position beror inte bara på utvecklingen i Sverige, utan också på hur jämförelseländerna har utvecklats. I Norden har skillnaderna mellan länderna minskat, samtidigt som Sverige har gått från en relativt hög till en lägre utgiftskvot. Även inom EU-15 har Sveriges position förändrats tydligt, från en av de högre nivåerna 1995 till en av de lägsta i slutet av perioden.

Befolkningsutvecklingen har också betydelse för utgiftskvoten. Sveriges befolkning ökade från omkring 8,8 miljoner 1995 till 10,5 miljoner 2023, en ökning med närmare 20 procent. En större befolkning kan bidra till både högre BNP och högre socialförsäkringsutgifter. Samtidigt påverkar befolkningens sammansättning vilka behov som finns. Andelen äldre i befolkningen har ökat, vilket kan bidra till högre pensionsutgifter, medan utvecklingen av antalet barn och personer i arbetsför ålder påverkar andra delar av trygghetssystemen.

Att utgifterna för de sociala trygghetssystemen har minskat i förhållande till ekonomin betyder inte att det samlade ekonomiska skyddet har minskat i samma utsträckning. Under den studerade perioden har kollektivavtalade ersättningar fått större betydelse. Många anställda

> **Att utgifterna för de sociala trygghets-systemen har minskat i förhållande till ekonomin betyder inte att det samlade ekonomiska skyddet har minskat i samma utsträckning.**

har i dag rätt till ersättningar som kompletterar bland annat sjuk- och föräldraförsäkringen. För vissa grupper utgör ersättningar från arbetsgivare och avtalsförsäkringar en viktig del av inkomstskyddet.

Dessa ersättningar bidrar till det ekonomiska skyddet men ingår inte i de offentliga utgifter som ligger till grund för utgiftskvoten. Utvecklingen kan därför ses som att en större del av inkomstskyddet i vissa situationer ligger hos arbetsmarknadens parter snarare än i den offentliga socialförsäkringen. Det gäller särskilt när de offentliga ersättningarna inte täcker hela inkomstbortfallet.

Sveriges minskade utgiftskvot är därmed resultatet av flera samtidiga förändringar i ekonomin, befolkningen och trygghetssystemen. Analysen ger en tydlig bild av Sveriges förflyttning från en relativt hög till en relativt låg utgiftskvot, men minskningen kan inte ensam beskriva hur det samlade ekonomiska skyddet har förändrats.

Källor och mer att läsa

Expenditure on social benefits by function, type of benefit and means-testing (spr_exp_ftm)
Eurostat

Metadata för statistik om socialt skydd (ESSPROS)
Eurostat

Grund eller inkomsttrygghet - Svensk ekonomisk trygghetspolitik i historisk och internationell belysning
Kenneth Nelson och Sebastian Sirén, SNS 2025

De viktigaste resultaten av vår analys

- Sveriges utgiftskvot minskade från 19,1 till 14,2 mellan 1995 och 2024 – en nedgång med 4,9 procentenheter.
- Mätt i reala termer ökade socialförsäkringsutgifterna med 53 procent och BNP med 87 procent under perioden. Att BNP har vuxit betydligt mer är en viktig förklaring till den minskade utgiftskvoten.
- Minskade utgifter vid arbetslöshet och funktionsnedsättning motsvarar tillsammans drygt fyra femtedelar av minskningen i utgiftskvoten. Ökade utgifter för ålderspension har samtidigt motverkat en del av nedgången.
- Sverige har gått från att ha en utgiftskvot som låg över det nordiska genomsnittet 1995 till att ligga under det. Samtidigt har skillnaderna mellan de nordiska länderna minskat.
- År 1995 hade Sverige en av de högre utgiftskvoterna inom EU-15. I slutet av perioden är den näst lägst, efter Irland.

Författare

Johan Olofsson
Analytiker, Försäkringskassan

Presstjänst
010-116 98 88

Alma Wennemo Lanninger
Analytiker, Försäkringskassan

Försäkringskassan

Om analysen

De data som presenteras i denna korta analys kommer från Eurostats ESSPROS-tabell spr_exp_ftm och gäller kontanta sociala förmåner i procent av BNP, i samtliga system och totalt oavsett behovsprövning. Kategorierna utgår från Eurostats indelning av utgifter för sociala förmåner. Kategorierna motsvarar de risker och behov ersättningarna ska hantera. Delar av innehållet i dessa kategorier kan skilja sig mot varandra. Alla regleras till exempel inte i socialförsäkringsbalken (2010:110), finansieringen kan vara olika, administrerande myndighet kan vara olika. Vi har ändå valt att kalla denna typ av utgifter för socialförsäkringsutgifter.

Norden omfattar Danmark, Finland, Island, Norge och Sverige. EU-15 avser de 15 medlemsländerna som fanns i EU 1995. Storbritannien saknar uppgifter efter 2018 i underlaget. För 2024 finns uppgift endast för Finland och Sverige i Norden samt för totalt sju av de 14 jämförda EU-15-länderna. Jämförelserna mellan länder slutar därför 2023. Sveriges uppgifter för 2024 är preliminära.

År 1995 har valts som startår eftersom jämförbara uppgifter finns tillgängliga från och med då, för de länder som ingår i analysen. Resultaten är samtidigt känsliga för vilket startår som väljs, eftersom både utgifter och BNP kan påverkas av konjunkturläget och andra tillfälliga förhållanden.

Att jämföra utgifter från olika år kan göras på olika sätt. I den här analysen används KPI för att beräkna vad socialförsäkringsutgifterna år 1995 motsvarar i 2024 års penningvärde. Ett antagande för beräkningen är att hushållens konsumtion inte avviker från den genomsnittliga konsumtionen.

Utgiftskvoten behöver tolkas med försiktighet

Utgiftskvoten ökar eller minskar beroende på socialförsäkringsutgifternas storlek i förhållande till BNP. Det kan finnas många förklaringar till att kvoten förändras. Om utgifterna till exempelvis ökar i kronor mellan två år kan kvoten gå ned om BNP växer snabbare. Under till exempel en lågkonjunktur kan situationen uppstå att fler får ersättning samtidigt som BNP utvecklas svagt. Detta leder till en ökad utgiftskvot. Statistiken i denna analys visar därför inte direkt hur ersättningsnivåer, täckningsgrad eller mottagarnas ekonomiska standard har utvecklats.